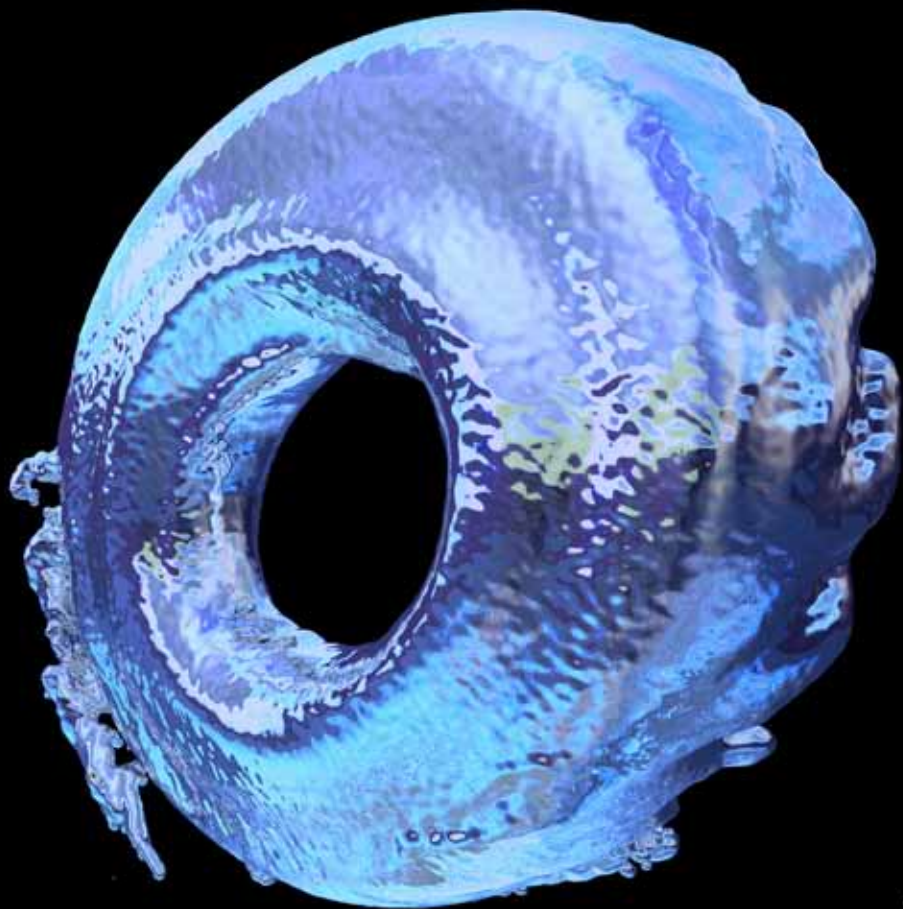
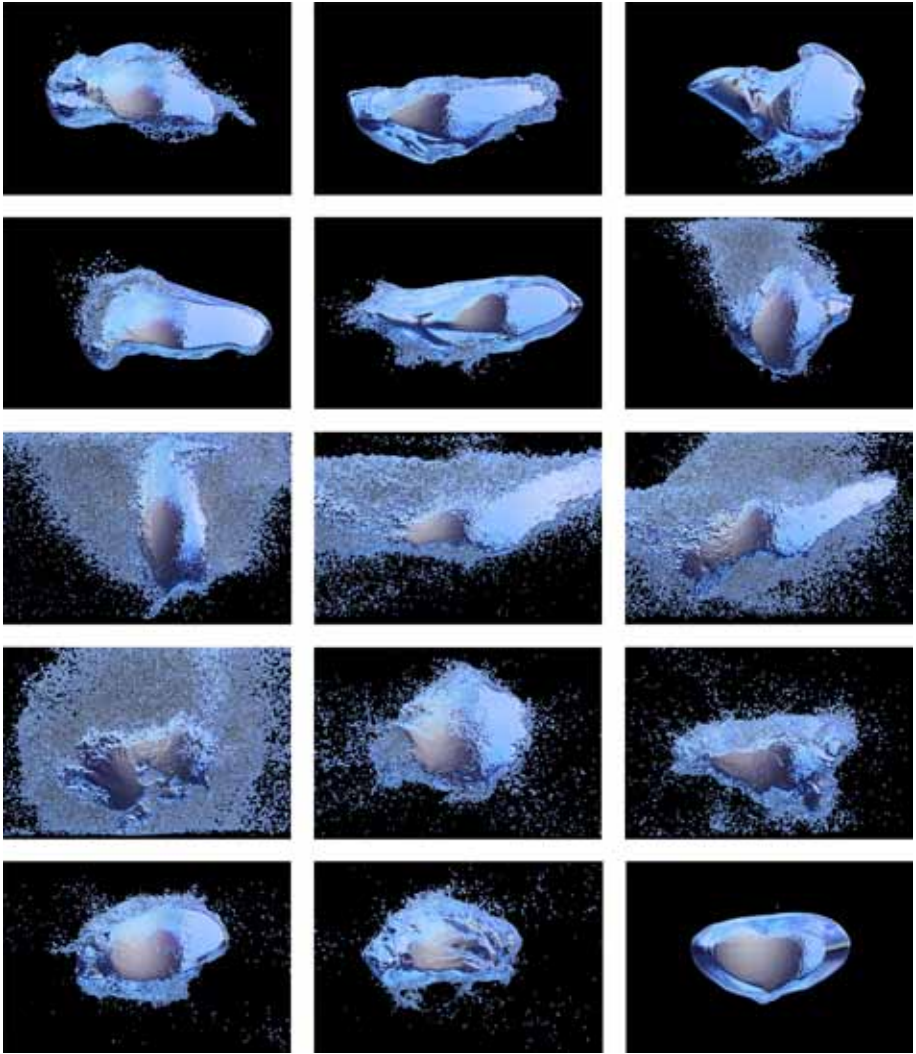

SVEN PÅHLSSON BENDING WATER

**NASJONALMUSEET
FOR KUNST, ARKITEKTUR
OG DESIGN**

Stillbilder fra *Bending Water III* (2007)

Forord

Utstillingen består av to videoverk fra serien “Bending Water” av den norske kunstneren Sven Pålsson (f. 1965). Pålsson er blant vår tids mest anerkjente nordiske samtidskunstnere. Med sine avanserte dataanimasjoner har han inntatt en sentral plassering innen internasjonal elektronisk kunst fokusert på hyperrealitet og den virtuelle verden vi lever i.

I utstillingens to videoverk – *Bending Water III* (2007) og *Bending Water V* (2008) – anvendes datateknologi som i dag blant annet brukes i forbindelse med værvarsling og beregning av naturkrefter. I begge verk ser vi en svevende vannanimasjon kontinuerlig endre figur etter simulerte påvirkninger. Hver vannform består av flere millioner virtuelle dråper som reagerer som virkelige dråper ville kunne gjøre ut i fra fysikkens lover. Slik fornemmes det underlige som kan oppstå innenfor naturens grunnleggende systemer. Dette underlige understrekes av formens dramatiske uforutsigbarhet.

Videoverkene bærer i seg rike referanser, ikke minst til vann og ekstremværphenomen. Det minner oss om at frykten for klimaendringer hovedsakelig dreier seg om forandringer knyttet til vann – som orkaner, havstigning, flom og tørke. Samtidig kan vi her oppleve en videreføring av kunsthistoriens landskapsmotiver gjennom tidene. Som i mange av disse møter vi i “Bending Water” en ærefryktinngytende natur, uhåndgripelig og gåtefull. En overveldende naturopplevelse, her med kosmiske assosiasjoner til sorte hull, galakser og stjernedannelser.

Utstillingen ble høsten 2008 (16.oktober–31.desember) vist etter mørkets frembrudd på fasadeveggene til Nasjonalgalleriet og Museet for samtidskunst i Oslo.

Alt er vann

Sven Pålssons “Bending Water”

Av Nina Denney Ness

Den første greske filosofen, Thales fra Milet (f. 624 f.Kr.), påsto at “vann er alle tings prinsipp” og at “alt er vann”. Han tok ikke veldig feil. Vann er den viktigste forutsetningen for livet slik vi kjenner det. Både vannplaneten jorden og vi mennesker, foruten alle andre levende organismer, består for det meste av vann. Det kan derfor sies å være det viktigste elementet i alt levende, og dermed et slags urbilde på livet som sådan.

Som kilde til alt liv er vann samtidig elementet man drukner og oppløses i. Vi skapes og fødes i vann. Det er livgivende og rensende, men representerer også kaoskrefter og destruksjon. Vann er derfor et tidløst bilde på liv, død og gjenfødelse på ulike nivåer.

Formløst som kaos, er vann bilde på det ikke-manifesterte. I denne sammenhengen blir det vi omtaler som *kaosvannet* et bilde på den kosmiske materien som ennå ikke har tatt form. Det som fantes forut for skapelsen, og som derfor også symboliserer tilbakefallet til formløsheten i døden og tilbakevendingen til en embryonisk eksistensform.

I alle verdensreligioner dukker vann opp i beretningene om skapelse og undergang. Syndefloden har sine paralleller i utallige tradisjoner, som katastrofen som tilintetgjorde menneskehet og samfunn. På samme måte er “dødens vann” et sentralt motiv verden over. Vann oppløser og gjør ende på alle former, men er nettopp derfor også rikt på kimer og spirer. Det bærer i seg en voldsom skapende kraft og avdekker dermed hvordan tilintetgjørelse og skapelse ofte glir over i hverandre og er ett.

Ukjente scenarier

Vannformene vi her møter kan også avleses i en økokatastrofisk retning. Her gis assosiasjoner til ekstremværfenomener som flom, havstigning, tsunamier og orkaner. Foruten til polarissmelting, formidlet gjennom kalde, klare blåfargede og hvite påminnelser om snø og is. Nåtidens klimaendringer knytter seg ikke minst til vann. Og selve frykten for endringene dreier seg især om frykten for endringer i vannets form og mengde.

Assosiasjoner til dramatisk forvandling fremkommer også gjennom antydninger til undersjøisk liv i endring. I dråpeformen i *Bending Water III* kommuniserer underlige alge- og manetlignende former en desorienterende opplevelse av anomali, eller uregelmessige

avvik. Opplevelsen etterlater seg lett en ubehagelig følelse av å ikke vite hvor denne uregelmessigheten bærer hen. Dette fremheves ved at strukturen i videoverkene savner endelig utløp og sluttresultat. Når naturens sykluser går av sporet, hvilke ukjente scenarier står vi da overfor? Er fremtidens jord under vann eller uten vann?

Uadskillelige sammenkoblinger

“Bending Water” kan også forstås som bilde på økologisk tenkning som sådan. Gjennom tematiseringen av vann – i animasjoner som lar alle dråper og former flyte og veve seg inn i hverandre, tett sammenkobles og aldri helt forsvinne – knyttes det opp til definisjonen av økologibegrepet som ser alle planetens økosystemer koblet sammen i én levende enhet; jorden. Der alle livets manifestasjoner er innbyrdes avhengige av hverandre. Slik igangsettes en refleksjon omkring det uadskillelig interrelasjonelle som måte å betrakte verden på i all dens komplekse totalitet.

Små og store organismer i luft, jord og hav danner organiske lenker som vi alle er del av, og som fletter oss sammen til én superorganisme. Betraktet ut fra dybdeøkologiens perspektiv; uten en slik økologisk bevissthet, altså en sterk følelse av å være del av livets store veveri, vil mennesker fortsette å anvende naturen på destruktivt vis.

Atmosfære

“Bending Water” retter seg ikke bare mot vann, men også mot luft og atmosfære. Her antydes eksempelvis atmosfærens voldsomme dynamiske karakter, der luften vi nettopp pustet ut, i løpet av få måneder kan ha spredt seg rundt planeten. I den klare blåfargen finnes også hentydninger til vannet under den polare havoverflate, ofte beskrevet som “en himmel under vann”. Himmelforbindelsen understrekes av blåhvite tilknytninger til luft og skyer og av formasjonenes ovennevnte antydninger til atmosfæriske bevegelser. Vi påminnes om hvordan vannets rytmiske virvler og bølger gjenspeiles i skyer, og at overalt der vann flyter, skummer og virvler, flettes det sammen med luft i form av vanndamp, regn og snø. I denne sammenfletningen mellom vann og luft skapes en øvrig forbindelse til dagens brennaktuelle klimautfordringer, da vi vet at havet ikke lenger som før makter å absorbere CO₂ på grunn av økt havtemperatur. Noe som medfører enda sterkere økning i atmosfærens CO₂-konsentrasjoner, høyere globale temperaturer og desto mer dramatiske miljøkonsekvenser enn hittil antatt.

Tipping points

Parallelt med dette indikerte alvor kan vi i “Bending Water”s bråe endringer merke det vi i dag omtaler som “onde sykluser” i forbindelse med jordens tilstand. Altså prosesser der avvik i klimaet forsterkes fremfor undertrykkes, og den globale oppvarming akselererer. Vi ser henvisninger til såkalte *tipping points*, som er stadier i jordens klimaevolusjon der klimaendringene blir ugjenkallelige, og der utviklingen løper løpsk. Eksempelvis er det blitt

hevdet at vippepunktet som gjelder polarisen allerede er nådd. Som passasjerer i en lystbåt beveger vi oss rolig mot Niagarafallene med en motor som er i ferd med å svikte.

Assosiasjonen til *tipping points* forsterkes når man betrakter *Bending Water III* sammen med *Bending Water V*. Mens den myke pulserende vannråpen i *III* har et hovedsakelig mildt, beroligende uttrykk, virker hjulformen i *V* langt dystre og farligere. I hjulet møter vi teknisk sett den samme dråpeformen, det er bare de ytre fysiske rammene i tilvirkningsprosessen som er endret. Det vi ser er derfor en helt ny tilstand, en ny slags "verdensorden". Dråpen er regelrett blitt gitt et "push" som har dyttet den over *the tipping point*. Slik synes nå vannet å være ute av kontroll og naturkreftene helt fordreide. Som om naturen slik vi kjente den har tatt sin hatt og gått. På samme vis som i dråpen minner ustyrlige stormkast om natur som "flipper ut", bare at inntrykket hjulet etterlater synes mer alvorlig og brutalt.

Rotasjon

I *Bending Water V* kan den roterende vannmassen, en tilsynelatende enorm strømvirvel, ikke minst minne om Golfstrømmen – den sirkumpolare havstrøm, kjernen i havets rotasjonssystem, som i millioner av år uten stans har jaget seg selv rundt jordkloden, suget opp i seg verdens vassdrag og elver, blandet dem i seg i en utslettelse av opprinnelse og identitet. Ved nedsmelting av polarisen vil den med stor sannsynlighet opphøre, ifølge klimavitenskapen. Dette tematiseres i science fiction-filmen *Day After Tomorrow* (2006), en undergangsfilm vi kan se paralleller til også gjennom referansen til storm og isdekket klode.

Selve det sykliske i *Bending Water V* trekker tanken også mer generelt til vannets hydrologiske kretsløp og til det generelt sykliske i naturen og tilværelsen. Dette kan avleses i den sykliske bevegelsen i *Bending Water III*. Men i kretsløpet i *V* har tydeligvis mer gått galt. Med et dødt, mørkt senter som et ondt øye minner denne syklusen ikke bare om Golfstrømmen, men også om et brutalt hjul som hjerteløst og ubønnhørlig ruller av gårde. Monotont og blindt, som en tilsynelatende mekanisk drevet evighetsmaskin, en slags *perpetuum mobile*. Eller en *dans macabre*, en dodedans, rundt en tidvis tunellignende åpning som minner om nær døden-opplevelser. Men fremfor et lys i enden av tunnelen, oppleves kun en gapende grav av mørke. Er dette "...den nakne sannheten om verden. Den arvingløse jordklodens kalde ubetvingelige rotasjon...Universets sorte vakuum.?" –Cormac McCarthy, *Veien*, 2006

Revolt

Bending Water Vs mekaniske rytme og referanser til maskiner og hjul fører tanken til den teknologiske sfæren. Slik berøres vår tids tekniske, tvangsmessige kontroll over naturen, der natur betraktes som objekt for omforming, og der vi ut i fra økonomisk nyttetenkning styrer vann inn i kraftverkenes turbiner.

Selve temmingen av vann i turbiner representerer forøvrig industrialiseringens første kraftkilde; vanddamp. Her virker det imidlertid som om vannet gjør opprør og reiser seg mot det som industrialiseringen står for; den instrumentelle, rasjonelle kontrollen over naturkreftene. Vannet synes å forsøke å slynge seg ut av den maskinmessig kontrollerte formen, men tvinges tilbake. Igjen og igjen tar naturen hevn, truende og lovløst uforutsigbart. Slik vi for øvrig ser skje i vår tids globale klima.

Bending Water Vs illevarslende hentydninger til det ustoppelige kan muligens også gi assosiasjoner til påstanden om at klimaendringene nå ligner en enorm supertanker som vil fortsette å drive fremover, selv om man i dag skulle makte å fjerne årsakene til problemene. Selve aggressiviteten i uttrykket bærer dessuten i seg en mulig påminnelse om advarselen fra FNs klimapanel, der det erklæres at morgendagens kriger ikke minst vil handle om kampen om vann, og at vann vil bli fremtidens viktigste konfliktkilde.

Science fiction

Formen i *Bending Water Vs* forbindelser til dragsug kan òg knyttes til såkalte portaler mot en annen virkelighet. Vannaktige, viskose vortexspiraler, passasjer inn mot skjulte verdener, er et kjent motiv innen science fiction. Ovenfor nevntes koblingen til filmen *Day After Tomorrow* i forbindelse med "Golfstrømmen" i *Bending Water V*. I sistnevnte runde formasjon understrekes forbindelsen til science fiction gjennom likheten til truende utenomjordiske fartøy fra filmer som *Independence Day* (1996). En generell atmosfære av *twilight zone* spiller inn i dette bildet, samt vanddråpens selvlysende, "alien-aktige" utseende i *Bending Water III*. I tillegg merkes i sistnevnte videoverk en nærhet til den apokalyptiske science fiction-romanen og øko-thrilleren *Svermen* (2004) av Frank Scätzing. Den omhandler et udefinert, gigantisk undersjøisk vesen med form som et blått diffust skjær – en fosforiserende blå sky som plutselig oppstår som et ekspanderende univers under havet.

Det sakrale

Midt i disse truende signalene glitrer overflaten og et gåtefullt, tidvis intenst lys gløder som en aura uten synlig opphavskilde. Lyset synes å utfolde en slags immanent transcendent, en iboende sakral kvalitet. Slik kommuniseres en opplevelse av naturen som *mysterium tremendum et fascinans*, for å låne en gammelreligiøs formulering. Naturen fremtrer med andre ord som et skremmende og fascinerende mysterium.

Andre aspekter ved videoverkene som peker i sakral retning er selve fornemmelsen av det ukjente og udefinerbare. Dette er i tråd med ideen om at det hellige manifesterer seg som en realitet av helt annet slag enn "det naturlige". I sakral retning peker også kombinasjonen av nattemørket, den voldsomme kraften, stillheten, den endeløse evigheten og det storslåtte, ærefryktinngytende. Her minnes vi den eldre kunsthistoriens majestetiske, åpne havlandskap, som ved å trekke oss til randen av intethet vekker assosiasjoner til guddommelighetserfaringer og det religiøstbetonte generelt. Samtlige av disse henvisningene kjennetegner "det sublime", som betegner det som er hevet over alt, og som ikke kan defineres, måles eller sammenlignes med noe annet.

Anelsen av mystikk fremheves videre gjennom bruken av vektløshet, *slow motion* og en meditativ, kontemplativ rytme. Sammen løfter disse elementene betrakteren ut av tid og sted, vekk fra det familiære, prosaiske og over i det udefinerbare, gåtefulle. Ved hjelp av *slow motion* trekkes vi over i en annen tidsdimensjon enn vår egen, noe som løfter oss inn i en annen virkelighetsdimensjon enn den vi til vanlig beveger oss i.

Disse antydningene i retning av det overvirkelige betones ved at vannformen tilsynelatende har et fordekt, gåtefullt indre ankerfeste, en skjult kjerne eller et udefinerbart drivende prinsipp som roterer det hele. Gjennom "Bending Water"s tilsynelatende endeløse forvandlinger kan det også kommuniseres en fornemmelse av evighet. Fordi det dannes et tidsrom uten endelig brudd.

Dette eksistensielle *gravitas*, eller alvor, understrekes av verkets hovedsakelig meditative, andektige ro. Men også av dramatikken i selve kontrasten mellom lys og mørke – en dramattikk som aksentueres gjennom bruk av *slow motion*, som er et innarbeidet filmatisk virkemiddel i dramatikkskapende sammenheng.

Aura

I *Bending Water Vs* ringformasjon kan vi avlese påminnelser om gloriene vi kjenner fra eldre religiøs kunst. Assosiasjonen forsterkes ved at den planetlignende fremtoningen i *Bending Water III* kan minne om romantikkens mange landskapsbilder med sol eller måne duvende over mørke hav. I slike romantiske motiver synes planetene å erstatte gloriens rolle i middelalderkunsten. Forbindelsen til gloriemotivet understrekes gjennom lysets sentrale rolle i "Bending Water". Som en overvirkelig nimbus, en strålekrans, gløder en tynn lysende aura rundt formen, i altomfattende forstand, også der man forventer skygge ifølge naturlovene.

Innimellom oppløses formen og transformeres til kaskader av foredlet lysskimmer. Sammen med blå påminnelser om himmel trekkes derved tanken til det evige og opphøyde og den uendelige himmels *majestas*. Fordi auraen kan ligne jordens biosfære, stedet der det finnes liv, skapes en mulig kobling til ideen om livets sakrale aspekter. Koblingen styrkes ved at lysets kilde forekommer å være iboende, som om livet i seg selv er guddommelig.

Genesis

1. Mos. 1, 2–3: "... Guds Ånd svevet over vannet ... Da sa Gud: 'Det bli lys!' ..."

Som tidligere nevnt, kan vi i disse verkene se en overlevning av romantikkens nakne landskapsmotiv, som ved å trekke oss betraktere til randen av intethet vekker assosiasjoner i sakral retning. Eksempelvis gjelder dette ytterligheter som verdensaltets skapelse og undergang. I slike alfa omega-orienteringer tematiseres både "begynnelsen" og "slutten" – de første hendelser og de siste, på et vis der skapelse og tilintetgjørelse glir over i hverandre.

Tar vi først utgangspunkt i skapelsestemaet peker flere aspekter ved *Bending Water III* i denne retning. Umiddelbart kan selve det uformede, og det generelle inntrykk av frisk renhet, vekke assosiasjoner til kosmos *in principio*, kosmos ved tidens begynnelse. Den gang verden var *in statu nascendi*, i sin fødselstilstand, for å si det med gammelreligiøse vendinger. Er det dette vi muligens opplever her? – En mytisk urtid gjort nærværende?

I den periodevise organiske, cellelignende formen kan man se koblinger til det cellulære livs begynnelse for millioner av år siden. Uropphavet, eller urvannet, det ukjente, fremmede, ubesatte territoriet som ennå hadde del i den flytende, embryoniske tilstand som forbindes med kaos. Kaos, som er det formløse og ikke-manifesterte, symboliseres ofte av hav eller vann. "Kaosvannet" blir dermed bilde på den kosmiske materien som fantes forut for skapelsen.

Vann forbindes også med menneske- og dyrelivets fødsel, i form av embryoets utvikling i fostervannet. Denne forbindelsen til vår biologiske tilblivelse kan ses antydning i dråpen i *Bending Water III*; i vannformens tilsynelatende hulhet, i den lille utstrakte, flytende figuren i formens midte, og i fallosformens seksualisering.

Denne naturvitenskapelige koblingen til tilblivelse understrekes ved at vi i samme vannform kan ane biokjemiens definisjon av liv som noe som alltid eksisterer innenfor cellulære grenser der det finnes et vannholdig miljø. Samtidig kan vi skimte biologiens definisjon av liv som en dynamisk tilstand av materie som reproducerer seg selv.

Big Bang og geysirer

*Bending Water III*s forbindelser til skapelse berikes ved å trekke inn moderne teorier som er avleselige i verket. Ifølge *Big Bang*-teorien skal universet ha oppstått som følge av en ureksplosjon av kosmisk omfang for millioner av år siden. Fra å ha vært et konsentrert område, en kosmisk kjerne mindre enn et atom, har universet siden den gang kontinuerlig ekspandert. Fornemmelsen av kosmos, galakser og eksplosjoner som avføder nye stjerner og univers, aksentueres gjennom visuelle berøringspunkter med medias billedfremstillinger av disse temaene.

*Bending Water III*s assosiasjoner til genesis, det undersjøiske og det vulkanske, kan

videre kobles til en annen av vår tids naturvitenskapelige teorier omkring verdensopphav – teorien om at jordens eldste livsformer oppsto i dyphavet. I områdene rundt geysirer som er undersjøiske kilder med eksplosjonsartede utbrudd av kokende vann fra magmakamrene i jordens indre. Hvilket kan minne om det vi her ser utfolde seg.

Urmodellen

Fordi verdens skapelse er “skapelsen” fremfor alle, blir den selve urmodellen for all skapelse. Det gjelder på alle referansenivåer – biologiske, psykologiske, historiske osv. I *Bending Water III* kan det med andre ord sies å handle om skapelse og skapende situasjoner i ubegrenset forstand. Denne utvidede, generelle betydning av skapelsesbegrepet kan også sees innvevd i det sakrale dersom betraktet sammen med verkets overvirkelige antydninger.

Metamorfoser

I *Bending Water III*s antydninger til skapelse i ubegrenset forstand ligger også ideen om skapelse som uendelige, kontinuerlige metamorfoser, omdannelser og gjenskapninger innvevet. Her handler det øyensynlig ikke om én enkelt, avgrensbar hendelse med begynnelse og slutt, men heller om en slags evig tilblivelsesprosess. Kanskje handler det om livet som kontinuerlig tilblivelsesprosess – en evig, ustanselig forvandling av alt som oppnås?

Denne forvandlingen kan muligens også ses som metafor på menneskets skjebne fra unnfangelse til død, og videre til nytt liv, gjerne i form av sjelevandring og reinkarnasjon? Igjen og igjen samler energien seg, nye flyktige formasjoner oppstår, som på ny forsvinner.

I sammenheng med disse forvandlingsprosessene kan verkets transcendent antydninger også tolkes mer i retning av “overskridelse” i en generell, profan betydning fremfor i sakral retning. Sett slik blir verket metafor for en evig, allmenn overskridelsesprosess, eller en slags kontinuerlig selvtranscendering, der “selvet” oppfattes i videste forstand. Det som transcenderer seg selv kan da være nærmest hva som helst.

Apokalypse

“There is a tide in the affairs of men
Which, taken at the flood, leads on to fortune;
Omitted, all the voyage of their life
Is bound in shallows and in miseries.
On such a full sea are we now afloat;
And we must take the current when it serves,
Or lose our ventures.”

– William Shakespeare, *Julius Ceasar*, Act IV, scene iii

Parallelt med henvisninger til skapelse finnes, som vi allerede har sett, rike henvisninger til den motsatte ytterlighet; undergang og apokalypse. På generelt nivå kan det merkes en illevarslende fornemmelse av en endelig finale, av det å stå ved en potensielt farlig terskel – en nært forestående kollaps eller en kaostilstand med påminnelser om uropphavets formløshet. Denne fornemmelsen fremheves av videoverkenes lydløse stillhet. Vi hører ikke havets brøl fordi det er borte. Det vi opplever er kanskje bare et minne om det som en gang var, men ikke lenger eksisterer?

I videoverkene merkes, som nevnt, en naturorientering preget av vår samtids økologiske bevissthet. Vi aner en natur på villspor. I dråpen i *Bending Water III* kan den underlige fremmedheten avkodes som adferds- og molekylære avvik eller merkelige celleaktige endringsprosesser og mutasjoner – elementer vi forbinder med miljøforstyrrelser og kontroversiell genteknologi. For mange av dagens økologer er apokalypse ikke primært forbundet med fjern fremtid, men heller noe som skjer akkurat nå. Et resultat av menneskehetens egen hensynsløse evne til å ødelegge livet på jorden gjennom kollektive handlinger, fremfor konsekvens av guddommelig vrede.

Celledød

Dråpen i *Bending Water III* s skiftende utforminger og bevegelser kan i apokalyptisk kontekst også fremkalle minner om såkalt apoptose, som er en form for celledød der nye celler født med dødelige sykdommer begår selvmord ved hjelp av en selvoppløsningsprosess. Disse uhyggelige kodene aksentueres ytterligere gjennom de akutte eksplosjonenes preg av “pandemiske spredninger”, der infeksjonssykdommer rammer omfattende områder. Assosiasjonen understrekes av fargens lett kvikksølvaktige, illevarslende giftighet.

Den illevarslende stemningen varierer i styrkegrad. For det meste pulserer dråpeformen i en idyllisk, beroligende, litt hypnotiserende rytme. Som i stillheten før eller etter stormen. Plutselig, uten forvarsel, kastes vann mot oss. Med en uforutsigbarhet som gjenkaller fornemmelsen av et skaperverk ute av balanse og en natur ute av kontroll. Slik fremmanes påminnelser om de senere års hyppige vannrelaterte naturkatastrofer. Og om at vår tids klimaomveltninger ikke minst knytter seg til vann – til storm, havstigning, ismelting, ørkenspredning og forgiftning av drikkevann.

Ubestandig bestandighet

I “Bending Water” ser vi paralleller til flere av disse etter hvert velkjente naturendringene. Vi gjenkjenner de underliggende fysiske lovene knyttet til bølgebevegelser, værvexling, viskositet, kollisjon, osv. Denne gjenkjennbarheten opptrer samtidig med det overraskende. Altså fornemmer vi det merkelige som kan skje innenfor naturens grunnleggende lover. Vi fornemmer natur som “flipper ut”. Ikke minst gjennom selve uregelmessigheten i verkenes bevegelsesrytme, som bryter med ideen om et skaperverk i balanse.

På dette vis fremstår “Bending Water” som et bilde på naturen og vårt livsgrunnlag. Mens det sykliske og tidvis beroligende og forutsigbare i videoverkenes rytme synes å antyde en bestandighet knyttet til klima, vet vi at denne bestandigheten i dag er truet. Slik indikeres spørsmålet om vårt livsgrunnlag fremover vil bestå. Blir den trygge bestandigheten ubestendig? Vil naturens sykluser opphøre og dermed også naturens skjønnhet?

Sorte hull og asteroider

Følelsen av ragnarok forsterkes gjennom *Bending Water* Vs referanser til *sorte hull*, moderne symboler på destruksjon og “det store intet”. Disse grådige midtpunktene i kosmiske malstrømmer er områder med så stor tyngdekraft at all materie som kommer nær tilintetgjøres. I *Bending Water V* gjenkalles virvelfeltet rundt slike fenomener, der partikler suges inn mot midten og blir borte. Også vår egen galakse, Melkeveien, har i sitt sentrum et sort hull. Der jorden her er “begravet”?

“Kosmisk angst” betegner frykten for universets overveldende uendeligheter. Vår tids rikt publiserte romforskning har latt oss forstå mer enn noen gang tidligere hvor små vi er i forhold til det ubeskrivelig enorme verdensrommet. Denne sårbarhetsfølelsen viser seg hos mange i frykten for asteroider på kollisjonskurs med jorden. Asteroider består blant annet av is og frosne gasser og kan skape enorme flodbølger dersom de treffer havoverflaten. Hvilket er egenskaper vi ser paralleller til i videoverkenes formasjoner.

Gaia

Klimaforskeren James Lovelock (f. 1919) regnes for å være miljøbevegelsens sannsynligvis mest pessimistiske talsmann. Lovelock er berømt for teorien om Gaia. Ifølge teoriens hovedbudskap er alle prosesser på jorden, både organiske og uorganiske, tett og dynamisk knyttet sammen i en udelelig helhet. Dette medfører at endringer i en del av systemet uvegerlig fører til endringer andre steder. Jordkloden er dermed et selvregulerende system, og på samme måte som en organisme søker jorden alltid etter likevekt. I de senere årene er imidlertid Gaias evne til selvhelbredelse svekket som resultat av menneskeskapte endringer med irreversible konsekvenser for klima. Vi befinner oss derfor i en selvforsterkende klimaspiral der endringene fremover vil kunne akselerere raskt med muligens katastrofale følger i løpet av få tiår.

Ifølge Lovelock er jordens reguleringsmekanismer alt i ferd med å svikte, og jordkloden som helhetlig system nærmer seg allerede raskt en kritisk tilstand som setter alt liv i fare. Her merkes flere elementer vi allerede har berørt som avleselige i “Bending Water” – interrelaterte prosesser, akselererende klimaspiraler og sviktende reguleringsmekanismer.

Mellom floden og regnbuen

Filtrert inn i disse apokalyptiske tanketråder finnes likevel lindrende, forsonende trekk; i lysets håpefulle optimisme, i de mange assosiasjoner til skapelse, og i vannets universale meningsmettede symbolikk:

“Vannet symboliserer den totale sum av muligheter; det er ’fons et origo’, et reservoar for alle eksistensens muligheter. Det er forut for enhver form og bærer oppe enhver skapelse ... I hvilken religiøs sammenheng vannet enn opptrer, er dets funksjon alltid den samme: Det oppløser, tar bort formene, ’vasker bort syndene’, det både renser og regenererer på samme tid ...”

–Mircea Eliade, *Det hellige og det profane og andre skrifter*

Det indre univers

Henvisningene i “Bending Water” la seg ikke kun knyttes til den ytre natur, men også til vårt indre. Det gåtefulle, bemerkelsesverdige univers som befinner seg dypt inne i ubevissthetsen eller i sjelen. Ofte sammenlignes menneskets sinn med havet og dets mange understrømninger som lett skaper storm og turbulens.

I verkene kan vi også muligens skimte psykoterapiens “gjennombruddserfaringer”, der underbevissthetsens listige underligheter som vulkaner brått og brutalt bryter opp til overflaten. Slike illuminerende, opplysende følelseserupsjoner flommer over i avklarende renselse som etterlater fornemmelsen av ro, helhet og balanse. Denne prosessen finner en slags gjenklang innen meditasjon, der betoningen av sakte pust harmonerer spesielt med den fredelige, myke, organiske pulseringen vi møter i *Bending Water III*.

Zen

Betrakter vi meditasjonsformer knyttet til mystikk, som Zen, forløses også andre sider ved videoverket. I Zen blir psykens dypeste kjerne betegnet som “det stille punkt”. Punktet preges av en fredfull, transelignende stillhet, en fjern uforstyrrelighet hvorifra man erfarer enheten i alle ting og at man er ett med universet. Dette punktet kan minne om dråpens kjerne i *Bending Water III* og kanskje også om det urørlige, mørke sentrum i *Bending Water V*. På samme tid kan begge verks generelle holistiske helhetskarakter muligens ses som parallell til mystikkens eksistensielle enhetsorientering og avvisning av differanser og forskjeller.

Andre Zen-karakteristikk gjenkjennelige i “Bending Water” er fornemmelsen av å være omfavnet av noe meget større enn en selv, for ikke å glemme selve opplevelsen av det udefinerbare. Også det flyktige og momentære ved videoverkene understreker slektskapet med Zen og den tilstand der sinnet flyter mykt og kontinuerlig uten å holdes tilbake av bindinger av noe slag. Tanker og ideer passerer forbi som drømmebilder.

De flyktige vannbevegelsene kan også ses som uttrykk for meditasjonens befatning med tankevirksomhetens mer ustadige, fragmenterte vrimling. En vrimling som til tider hos alle kan løpe amok – som stormene i “Bending Water”.

Eufori

Denne turbulensen kan også muligens forbindes med religiøse opplevelser i mer generell forstand. Turbulensen i *Bending Water III* kan avleses som oppvillende religiøs eufori. Dette er en type ekstase som gjerne opptrer sammen med et indre, bemerkelsesverdig lys og dyptgripende, omfattende transformasjoner.

Eufori og ekstase kan likeledes linkes til psykedelia. Her oppleves indre gåtefulle verdener, visjoner og åpenbaringer gjennom bruk av droger som LSD og meskalin. Dette psykedeliske elementet betones av verkenes hallusinerende, drømmelignede, flytende karakter, det vektløst svevende og av mystikken generelt.

“Bending Water”s forbindelser til indre mentale tilstander berører også Thales fra Milet og hans tidligere omtalte påstand om at vann er alle tings prinsipp. Påstanden gjaldt fra hans side også i betydning av indre sjelelige tilstander. Som det fysiske vann er flytende og bevegelig, slik finnes også i sjelen noe “vannaktig”, plastisk og bevegelig som rolig “flyter” og er uten skarpe konturer, og som ifølge Thales er sjelens grunnleggende prinsipp.

Påvirkbarhet

Strømninger i vann er et universelt, tidløst bilde på sjelsprosesser og indre stemninger: Tenkningens og bevissthetens virksomhet finner fremfor alt sitt uttrykk i evnen til å danne en strøm. Tankeforestillinger fremstår i en flytende prosess. Man taler om tankestrømmer og sikter til at tanker, i likhet med vann, stadig danner nye former og forbindelser. Denne evnen til fornyelse medfører at vann blir bilde på åpenhet, nytenkning og avvisning av det fikserte, noe som igjen trekker uttrykket i “Bending Water” i håpets optimistiske retning hva gjelder verkets miljøtematikk for øvrig. I paradoksal motsetning til dette kan vannets hypersensitivitet overfor interne og eksterne impulser samtidig symbolisere naturens nåværende sarte sensibilitet og skjebne.

Denne assosiasjonen kan ses forsterket i “Bending Water”s påminnelser om flo og fjære. Som naturens mest påvirkbare sanseorgan, tar vann opp i seg forandringer som også finner sted i våre planetariske omgivelser i forbindelse med planetenes plasseringer på himmelen. Slik kan vann sies å åpenbare sider ved universets lovmessigheter. Når forbindelsen til flo og fjære i “Bending Water” fremstår med en uberegnelig, ugjenkjennelig rytme, kan tanken føres til kosmiske avvikelser. Hvilket igjen fremmaner fornemmelsen av jordens utsatthet.

Tao

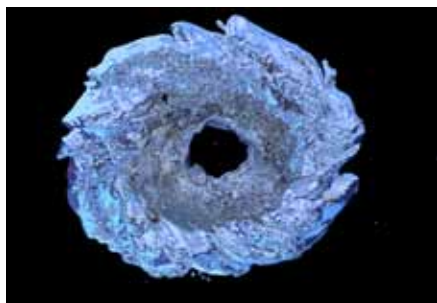
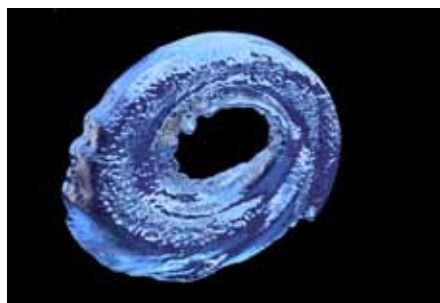
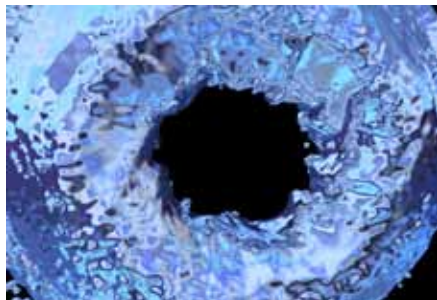
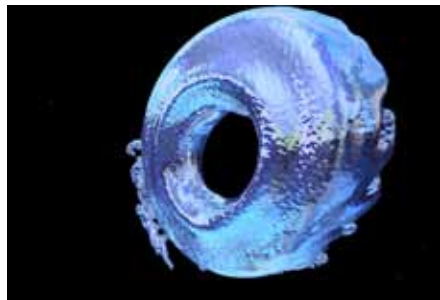
I den rike konstellasjonen av mulige innfallsvinkler til “Bending Water” finner vi også teorien fysikeren Fritjof Capra presenterte i sitt klassiske verk *The Tao of Physics* (1977). Den sentrale tese er her at moderne fysikk utgjør et verdenssyn som ligner på det man finner innen Østens mystikk. I nyere fysikk, påpeker Capra, ser man at jo lengre inn man beveger seg i den submikroskopiske verden, i studiet av partikler mindre enn atomer, finner man at disse partikler ikke består av stoff og grunnleggende strukturer, men av dynamiske, interrelaterte energimønstre som undergår kontinuerlig endring. Det man ser er med andre ord en slags uavbrutt energidans.

Dette virkelighetssyn finner man igjen i østlig mystikk hvor alt oppleves å ha en flytende karakter. Her danner virkeligheten, jorden og kosmos generelt, en uadskillelig enhet som befinner seg i en evig, dynamisk bevegelse som er styrt av en guddommelige iboende kraft som beveger det hele innenfra, ikke ovenfra. Er ikke dette også en mulig beskrivelse av “Bending Water”? En slags evig makro/mikrokosmisk energidans preget av det interrelaterte og en iboende sakralitet?

Ifølge Capra dreier dette virkelighetssynet seg om en fundamental endring i det moderne samfunn og det moderne menneskets bevissthet. – Et nytt økologisk paradigme basert på et holistisk verdenssyn preget av blant annet prosesstenkning fremfor strukturtenkning, og erkjennelsen av at all vitenskapelig teori kun er begrenset og omtrentlig. Nyere vitenskap dreier seg ikke som tidligere om presise sannheter. Nå er det eneste sikre at mening og sannhet synes å befinne seg i stadig endring. I dette gjenkjennes også sentrale trekk ved “Bending Water”s flytende karakter, der mening synes å glippe unna og ikke la seg fange.

*

En dråpe, en begynnelse, så et hav som dekker jorden, omfavner himmelen og sprer seg over det hele. – I et univers, som kan beskrives som én eneste multiformet energisk utfoldelse av materie, intelligens og liv.

Stillbilder fra *Bending Water V* (2008)

Kurator utstilling og formidling, skole og galleri

Nina Denney Ness

nina.ness@nasjonalmuseet.no

Nettverksansvarlig og kontaktperson, galleri

Helga Gravermoen

helga.gravermoen@nasjonalmuseet.no

Tlf.: 21 98 22 41

**NASJONALMUSEET
FOR KUNST, ARKITEKTUR
OG DESIGN**

—